

Satyrinės ir suvenyrinės monetos

Monetos, pasaulyje paplitusios kaip mokėjimo ir atsiskaitymo priemonė, kartais naudojamos ne tik pagal tiesioginę paskirtį. Pinigai kartais tampa satyros priemone, suvenyrai įgyja jų formą, pinigų gamybos imitacija virsta linksmu žaidimu.

Tiek iš kitų rimtų dalykų, tiek ir iš pinigų visuomenė retkarčiais pasišaipo. Jumoristinių pinigų pasitaikydavo ir seniau, juos leido ir mūsų protėviai – LDK valstybininkai. Paminėtinas sidabrinis trigrašis, 1566 m. nukaldintas valdant Žygimantui Augustui. Monetos avers pavaizduotas LDK herbas Vytis, o reverse, virš Žygimanto Augusto monogramos su karališka karūna, lotyniškas užrašas: „Qui habitat in coelis irri debit eos“ (Danguje esantis juokiasi iš jų). Anot prof. S. Sajausko, tai skamba kaip politinė kritika visų (pirmiausia – valdovo), sumaniusių jungtis su Lenkija. Manoma, kad monetos emisija galėjo būti susijusi su ryžtingo unijos priešininko Mikalojaus Radvilos Juodojo mirtimi 1565 m., su jo priesaku išlaikyti LDK nepriklausomybę. Ši kritika buvo greitai suprasta. Lenkijos pakancleris pasipiktinęs prašė valdovą uždrausti kaldinti šias monetas. Ir tikrai, jau antraisiais kaldinimo metais monetos emisija skubos tvarka buvo nutraukta.

Visiškai kitokį monetos teksto aiškinimą pateikia Lietuvos muziejininkė Dalia Grimalauskaitė ir Baltarusijos mokslininkas Ivanas Sinčiukas. Jie mano, kad monetos kaldinimą inicijavo pats karalius: „Prisiminkime, kad prieš karaliaus Žygimanto Augusto pastangas, nuo 1562 m. nukreiptas į uniją, stojo LDK didikai (Radvilos, Valavičius ir kt.) ir, vadovaujami Mikalojaus Radvilos Juodojo, aktyviai jai priešinosi“. Bet kuriuo atveju tai labai įdomus Lietuvos pinigų istorijos faktas, kai karalius ir didikai savo reikalus aiškina per monetas.

Tam tikra visuomenės dalis buvo nepatenkinta tarpukario

Satiric and souvenir coins

Coins that are widely spread around the world as a means of payment and settlement are not always used according to their immediate purpose. Money sometimes becomes a means of satire, souvenirs acquire their form, and the imitation of money production becomes a funny game. From time to time, the society makes fun of both money and other serious matters. Humorous money has been known for quite some time, issued by our ancestors, the statesmen of the Grand Duchy of Lithuania. A silver three-groat minted during the rule of Sigismund Augustus could be mentioned as such. The obverse of the coin depicts the Vytis, the state emblem of the GDL, while the reverse, above the monogram of Sigismund Augustus with the royal crown, includes a Latin inscription “Qui habitat in coelis irridebit eos” (He who sits in the heavens laughs at them). According to Professor S. Sajauskas, it sounds like political criticism of all (first of all, the ruler) who sought a union with Poland. It is believed that the issue of the coin could be related to the death of a determined opponent of the union, Mikalojus Radvila the Black, in 1565, namely his precept to retain the independence of the GDL. This criticism was readily understood. The Deputy Chancellor of Poland indignantly asked the ruler to prohibit the minting of these coins. And indeed, the issue of the coin was promptly terminated already in the second year of its minting.

A totally different interpretation of the text of the coin was provided by the Lithuanian scholar Dalia Grimalauskaitė and the Byelorussian scholar Ivan Siničkin. They believe that the minting of the coin was started by the ruler himself. “Let’s remember that the noblemen of the GDL (Radvilas, Valavičius, etc.) rose against the efforts of King Sigismund Augustus to

Lietuvos santvarka, tačiau šis nepasitenkinimas viešai nebuvo reiškiamas dėl gana griežtos cenzūros, nors kartais vienas kitas ženklas nedrąsiai pasirodydavo. Toks ženklas yra ir išlikęs lietuviškų monetų kūrėjo skulptoriaus J. Zikaro 1936 m. kurtos satyrinės monetos projektas – piešinys ir nebaigtas gipso modelis. Jame vaizduojama didžiulė kiaulė, sėdinti ant užpakalinių kojų priekiu į žiūrovą. Ant savimi patenkintos kiaulės storo riebaus kaklo – kaspinėlis su kokarda. Mums lieka tik spėlioti, ką autorius šia kompozicija norėjo pasakyti: gal tai nepriklausomybės metais gerokai užtelėjusio lietuviško

support the union from 1562 and actively opposed them under the leadership of Mikalojus Radvila the Black”. In any case, this is a very interesting fact in the history of Lithuanian money, when the king and the noblemen solve their matters with the help of coins. A certain part of society was discontent with the state system of the interwar Lithuania; however, this discontent was not expressed publicly due to quite a strict censure, although some signs of discontent emerged timidly. Such a sign was also the project of a satirical coin created in 1936 by the designer of the Lithuanian coins, the

Žygimanto Augusto trigrašis. 1566 m.
Three-groat of Sigismund Augustus, 1566

kapitalizmo simbolis, o gal skulptorius turėjo omenyje ir pačią valdžią. Nuo senų laikų įvairios institucijos ir privatūs asmenys leisdavo savus pinigus, galiojusius tik tam tikrose ribose, paprastai leidėjo valdomoje teritorijoje. Įvairiuose kraštuose jie buvo įvairiai vadinami, pvz., Anglijoje – tokenais, Rusijoje – bonais. Dabartinėje Lietuvos teritorijoje tokie pinigai taip pat buvo leidžiami. 1927 m. Klaipėdoje vienos vokiečių valdomos įmonės jubiliejui buvo nukaldinti žetonai, kurių nominalioji vertė nurodyta litais. Panašius žetonus, turėjusius ir perkamąją galią, tarpukariu leido Kauno karininkų ramovė, taupomosios kasos ir bankai. Okupuotame Vilniaus krašte stovėjusių lenkų kariuomenės pulkų vadovybė kaldino žetonus, jais kariams buvo išmokamos algos, o šie už juos galėdavo nusipirkti kai kurių prekių igulos parduotuvėse. Tarybiniais laikais pinigų kalyba buvo griežtai kontroliuojama, todėl įgašdinta visuomenė nedrįso juokauti šia tema. Tik pasirodžius politinio atšilimo ženklams, kai

sculptor Juozas Zikaras, which includes a drawing and an unfinished plaster model. It depicts a huge pig sitting on its hind legs facing the spectator. There is a small ribbon with a bow on the thick fat neck of the self-content pig. We can only guess what the author wanted to say with this composition: it may have been a symbol of the Lithuanian capitalism, which strengthened significantly during the years of independence, or the sculptor may have had in mind the government itself. Since the old times various institutions and private persons issued their own money, which was valid only within certain boundaries, usually within the territory ruled by the issuer. It was called differently in various countries, for example, tokens in English and bons in Russia. Such kind of money was issued in the current territory of Lithuania as well. In 1927, tokens, which had their denomination indicated in litas, were minted for the anniversary of one company in Klaipėda owned by Germans. During the inter-war period, similar tokens

Dail. J. Zikaro satyrinės monetos projektas
Design of a satiric coin by J. Zikaras

Lenkų kariuomenės dalinio Naujojoje Vilnioje tokenas. LNM

Token of the Polish army regiment located in Naujoji Vilnia. LNM

Kauno karininkų ramovės tokenas. LNM

Token of Kaunas Officers' Club. LNM

kuriuose tuo metu vykusiuose renginiuose išleidžiami jiems skirti pinigai, vieniems – banknotai, kitiems – monetos. Štai 1987 m. tuomet dar Kapsuku vadinta Marijampolė šventė miesto įkūrimo 320-ąsias metines. Ta proga nukaldintos „1/2 kap“ monetos, jų autorius – Juozas Davainis. Vienoje pusėje vaizduojamas ažuolo lapų ir varpų vainikas (aiški užuomina į LTSR herbą), centre – dideli nominalo skaičiai. Kitoje pusėje vaizduojamas stilizuotas, uodegą plačiai išskleidęs kalakutas – vėl užuomina į turtingą žemdirbių kraštą Suvalkiją. Nominalo pavadinimo trumpinys „kap“ irgi turi daug reikšmių, tai ir užuomina į tuo metu kursavusias kapeikas, ir į miesto pavadinimą, ir į Lietuvos etninę grupę – kapsus.

Vienas iš ryškiausių Atgimimo ženklų – 1989 m. Lietuvos vardą pasaulyje garsinusi jachtų kelionė per Atlantą. Tarp žygyje dalyvavusių trijų laivų buvo ir Lietuvos dailininkų sąjungos jachta „Dailė“. Jos įgula sumanė pasigaminti pinigų „litas–dolerius“, kurie kursuotų kaip suvenyrai ir Lietuvoje, ir JAV. Abiejose monetos pusėse pavaizduoti šių šalių herbai, vienoje – Vytis ir lietuviškas užrašas „jachtos. dailė. bankas. SEPTYNI LITAI“, kitoje – JAV herbo fragmentas erelis su anglišku užrašu „the bank of s/y dailė. SEVEN DOLLARS“. Monetos autorius – jachtos kapitono padėjėjas, žinomas dailininkas vitražistas Algirdas Dovydenas pasakoja, kad 200 vienetų monetų buvo pagaminta Kapsuko gamykloje pagal jo piešinį. Dalis monetų išdalyta įgulos nariams kaip „kišenpinigiai“ – suvenyrai, o kita dalis išleista organizacinėms reikmėms, atsidėkojant rėmėjams bei globėjams Lietuvoje ir Amerikoje.

Kaip ir daugelyje kultūros sričių, nemažą indėlį stiprinant vadinamąją suvenyrinę valiutą įnešė ir JAV lietuviai. Čikagos Balzeko lietuvių kultūros muziejus, paminėdamas S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio per

that had purchasing power were issued by Kaunas Officers' Club, savings societies, and banks. The commanders of the Polish army regiments located in the occupied Vilnius region minted tokens, which were used for the payment of salaries to soldiers, who could use them for purchasing certain goods in the garrison shops. During the Soviet times, the minting of coins was strictly controlled; therefore, the intimidated public did not dare making jokes on this subject. Only after the signs of a political warm-up appeared, in certain events of the time money (sometimes banknotes, and sometimes coins) for commemorating these events was issued. For example, Marijampolė, which was then called Kapsukas, celebrated the 320th anniversary of the foundation of the city in 1987. “1/2 kap” coins the author of which was Juozas Davainis were minted for this purpose. One side of them depicts a wreath of oak leaves and bells (a clear hint to the state symbol of the Lithuanian Soviet Socialist Republic), while the centre of it bears large oversize denomination numbers. The other side carries a stylised turkey with a tail widely stretched out, again a clear allusion to the rich farming region of Suvalkija. The abbreviation of the name of the denomination “kap” is also ambiguous: it is a hint to both the copecks then in circulation and the name of the city and the ethnical group of Lithuanians, kapsai. One of the most prominent signs of the revival was the yacht trip across the Atlantic in 1989 that made the name of Lithuania known to the world. Among the three yachts participating in the trip was a yacht of the Lithuanian Artists' Association, called Dailė. Its crew decided to produce money called “litas–dollar” that would circulate as souvenirs both in Lithuania and in the USA. Both sides of the coin carry the state emblems of these countries. One side includes the Vytis and a Lithuanian inscription

Čikagos Balzeko lietuvių kultūros muziejaus suvenyrinė moneta. LNM
Souvenir coin of Balzekas Museum of Lithuanian Culture in Chicago. LNM

„Dailės“ jachtos suvenyrinė moneta. Dail. A. Dovydenas. LNM
Souvenir coin of the yacht Dailė. A. Dovydenas. LNM

Kapsuko miesto suvenyrinė moneta. Dail. K. Barišauskas
Souvenir coin of the town of Kapsukas. K. Barišauskas

Dail. E. Varno suvenyrinės stotinkos. LNM
Souvenir coins “stotinka” by E. Varnas. LNM

Atlantą 50-metį, išleido suvenyrinę 10 litų monetą. Piešiniai ir tekstai atspausdinti ant iš faneros išpjauštų apskritimų, vienoje pusėje skrendančią „Lituanicą“ supa angliškas tekstas, kitoje lakūnų portretus – lietuviškas. Įdomią suvenyrinių monetų seriją sukūrė žinomas skulptorius Erikas Varnas (1924–1991 m.). Dailininko kūryboje svarbią vietą užėmė medalistika ir humoristiniai piešiniai, o šių dailės žanrų sankirtoje visai neatsitiktinai gimė humoristinių monetų serija – garsiajam Gabrovo humoro festivaliui Bulgarijoje skirti suvenyriniai pinigai „interstotinkos“. Lietuvos nacionalinis muziejus saugo keturias šios serijos monetas, sukurtas 1985 m., 1987 m., 1989 m. ir 1991 m. Jų visų kompozicija skirtinga, nors kai kurie motyvai, pvz., besijuokiantis žemės pusrutulis su katino ausimis – aliuzija į Gabrovo festivalio emblema, kartojasi. Visi siužetai komponuojami centre, juos supa ilgos legendos bulgarų kalba. Vienoje monetoje – dailininko autoportretas profiliu, kitoje – sudėtinga scena iš Aristofano komedijos „Lisistrata“. Komedijos herojė, pakėlus rankas, sulaiko iš dviejų pusių puolančių graikų karių ietis. Galima sakyti, kad visa, ką sukūrė E. Varnas, pažymėta taikos pasaulyje išsaugojimo ženklu. Pastaraisiais metais ypač populiarį tapo Kaziuko mugė. Pradėta rengti tarybiniais metais ir tik nedrąsiai propagauta, dabar darosi vis garsesnė. Anksčiau joje dalyvaudavo tik Vilniaus ir artimiausių apylinkių amatininkai, o dabar suvažiuoja tautodailininkai ir dailininkai ne tik iš tolimiausių Lietuvos kampelių, bet ir iš kaimyninių valstybių. Ko gero, pirmosios Kaziuko monetos pasirodė 1994 m. Tada jas iš degto molio „nukalė“ nežinomas autorius. Jų kompozicijoje vyrauja istoriniai motyvai. Monetos centre įkomponuotą nominalo skaitmenį 1 vainikuoja LDK karūna. Kitoje pusėje – ta pati karūna ant didelio heraldinio skydo,

“jachtos. dailė. bankas. SEPTYNI LITAI”, while the other side carries a fragment of the state emblem of the USA, the eagle, with an English inscription “the bank of s/y dailė. SEVEN DOLLARS”. The author of the coin, the assistant captain of the yacht and a famous stained-glass artist Algirdas Dovydenas, says that 200 pieces of this coin were made in a Kapsukas factory according to his drawing. Some coins were distributed to the members of the crew as “pocket-money” souvenirs and the rest were spent for organisational needs as an expression of gratitude to sponsors and patrons in Lithuania and America.

As in most other areas of culture, a significant contribution to the strengthening of the so-called souvenir currency was made by American Lithuanians. Balzekas Museum of Lithuanian Culture in Chicago issued a souvenir 10 litas coin commemorating the 50th anniversary of the flight across the Atlantic by Steponas Darius and Stasys Girėnas. Drawings and texts were printed on circles cut out of veneer; on one side, the flying plane Lituanica is surrounded by an English text, on the other side, the portraits of the pilots are surrounded by a Lithuanian text.

An interesting series of souvenir coins was created by the famous sculptor Erikas Varnas (1924–1991). Medal-making and humorous drawings took an important place in the creative work of the artist, and the birth of the series of humoristic coins – souvenir money “interstotinka” dedicated to the famous Gabrovo humour festival in Bulgaria – at the intersection of these art genres was not accidental. The National Museum of Lithuania holds four coins of this series created in 1985, 1987, 1989 and 1991. The composition of them all is different, although certain motifs such as the laughing half-globe

Molinė Kaziuko mugės moneta. LNM
Clay coin of Kaziukas Fair. LNM

padalyto, kaip ir Vytauto Didžiojo majestotiniame antspaude, į keturias dalis. Jose išdėstyti stilizuotas valstybės herbas Vytis, šiuolaikinis besišypsantis Kazimieras, sparnuotas angelas su medeliu ir Vilniaus miesto herbas su šv. Kristoforu.

Juvelyro Kazimiero Barišausko sukurtos monetos „kaziai“ žinomos nuo 1999 m. Pirmaisiais metais buvo pagaminta 1 „kazio“ nominalo moneta, kitais – 2, 3 „kazių“ ir t. t., taigi nominalas didėja išleidžiant kiekvieną naują laidą.

K. Barišausko sukurtos humoristinės suvenyrinės monetos buvo gaminamos Kauno miesto šventei, minint Marijampolės kraštotyros muziejaus 70-metį, o 2003 m. švenčiant šio miesto dieną, išleisti „sūdonai“. Abi monetos sieja bendra vienu pusių kompozicija, kurioje nominalo skaitmuo 1 įrėmintas į simetrišką dviejų ažuolo šakelių vainiką, o monetų antrų pusių kompozicija skirtinga.

Kraštotyros muziejui skirtose monetose vaizduojama liaudies mene dažnai sutinkama šešiakampė segmentinė žvaigždutė, o Marijampolei skirtose suvenyrinėse monetose – šv. Jurgis, kovojantis su slibinu (miesto herbo motyvas). Šv. Jurgio ant žirgo siluetas taškas į tašką atitinka tarpukariu labai populiarią vadinamąją gotikinį Vytį, taigi – linksma užuomina į išskirtinę Marijampolės svarbą, net jos sutapatinimą su Lietuvos valstybe.

Didžiulės žmonių minias sutraukia Kauno miesto dienos renginiai, Trakų istorijos ir Kernavės archeologijos dienos. Šių renginių dalyviai ir lankytojai tarp kitų iš istorinės užmaršties prikeltų dalykų gali akivaizdžiai pamatyti veikiančią viduramžių pinigų kalyklą ir patys nusikalti monetą. Etalonus ir kaldinimo įrankius renginiams gamino K. Barišauskas, o Kernavės archeologijos dienoms – dar ir tautodailininkas Saulius Kvietka. K. Barišauskas pasakoja, kad per 2–3 dienų šventę žmonės nusikala ir kaip suvenyrus išsivežioja po visą Lietuvą iki tūkstančio monetų.

of the Earth with the ears of a cat, an allusion to the emblem of the Gabrovo festival, repeatedly appear. All subjects are centred and surrounded by long legends in Bulgarian. One coin carries a self-portrait of the artist in profile, while another one depicts a complex scene from the comedy by Aristophanes *Lisistrata*. With her hands raised, the hero of the comedy holds back the pikes of the Greek warriors attacking from both sides. It may be said that everything created by Erikas Varnas is marked by the sign of preserving peace in the world.

In recent years, the Kaziukas Fair became especially popular. The fair, which was started in the Soviet years and was advertised only modestly, has recently become increasingly famous. Earlier, only handicraftsmen from Vilnius and the nearest regions participated in it, while now folk and other artists come not only from the most distant regions of Lithuania but also from the neighbouring countries. The first Kaziukas coins probably appeared in 1994. Then they were “minted” from hardened clay by an unknown author. Historical motifs prevail in their composition. The denomination numeral 1 in the centre of the coin is surrounded by the crown of the GDL. The other side depicts the same crown on a large heraldic shield, which is divided into four parts as in the sovereign seal of Vytautas Magnus. The parts include a stylized state emblem Vytis, a modern smiling Kazimieras, a winged angel with a small tree and the city emblem of Vilnius with St Christopher.

The coins called Kazys created by the jeweller Kazimieras Barišauskas have been known since 1999. In the first year, the coin with the denomination of 1 “kazys” was made, while in the subsequent years it was followed by the coins with denominations of 2 “kazys”, 3 “kazys”, etc., i.e. the denomination increased with each new issue.

Grūto parko suvenyrinė moneta. LNM

Souvenir coin of Grūtas Park. LNM

Įvairių metų Kaziuko mugių K. Bariškausko „kaziai“

K. Bariškauskas “kazys” coins of Kaziukas Fair of different issues

Įdomius pinigus sugalvojo jau keleri metai Nidoje vykstančio pramoginės muzikos festivalio rengėjai. 1994 m. jie išleido stiklinius pinigėlius ir juos pavadino „ikrais“. Kelių nominalų įvairių dydžių ir spalvų stikliniais rutuliukais, supiltais į drobinius maišelius, buvo išmokami dienpinigiai atlikėjams. Už juos buvo galima pirkti gėrimus ir maistą kavinėje. Anot Lietuvos nacionalinio muziejaus Numizmatikos skyriaus vedėjos D. Grimalauskaitės, „ikrai“ buvo nešiojami specialiai pasiūtuose drobiniuose maišeliuose ant kaklo. Maišelį puošė festivalio emblema – ungurys, tad piniginiu vienetu ir buvo pasirinktas ikras. Žetonai buvo trijų nominalų: 1 lito vertės baltieji ikras (balto stiklo, 10–11 mm skersmens), 3 litų vertės raudonieji ikras (geltonai rudo stiklo, 15–16 mm), 5 litų vertės juodieji ikras (tamsaus stiklo, 18–21 mm). Jie pagaminti Kauno „Aleksoto“ stiklo fabrike rankomis kiekvieno nominalo po tūkstantį. Gražia tradicija garsėja Vilniaus universiteto Fizikos fakulteto studentų organizuojama šventė su milžinišku Vilniaus gatvėmis šliaužiojančiu dinozauru, ieškančiu jaunų filologų, kuriomis jis „maitinasi“. Atgavus nepriklausomybę renginio tradicijos praturtėjo ir savais

Kazimieras Barišauskas also produced similar coins for the Kaunas city festival, to the 70th anniversary of Marijampolė Ethnographic Museum, and in 2003 “sūdonas” were issued for the celebration of Marijampolė festival. Both coins are linked by the common composition of one side, where the denomination numeral 1 is framed by the crown of two oak twigs, while the composition of the second sides of the coins differs. The coin made for the anniversary of the Ethnographic Museum depicts a small hexagonal segmented star frequently used in folk art, while the souvenir coin produced for the anniversary of Marijampolė shows St George fighting a dragon (a motif of the city emblem). The silhouette of St George on a horse corresponds very closely to the so-called Gothic Vytis, which was very popular in the interwar period, so it is a funny hint to the exceptional importance of Marijampolė, even its equation with the state of Lithuania.

The events of Kaunas city festival, Trakai history day and Kernavė archaeology day attract large crowds of people. Among other things brought back to life from historical oblivion, participants and visitors of these events may see an operating medieval mint and mint coins themselves. The samples and the minting tools for the events were produced by Kazimieras Barišauskas, and for the Kernavė archaeology days also by the folk artist Saulius Kvietka. Kazimieras Barišauskas says that during the festival, which takes place for 2 to 3 days, people mint and take away up to one thousand coins to all over Lithuania.

Kaziuko mugės lankytojai kala „kazius“

The visitors of the Kaziukas Fair are minting the “kazys” coins

Nidos pramoginės muzikos festivalio pinigai „ikrai“. LNM

Money of the pop music festival in Nida called “caviar”. LNM

pinigais „fidais“, jų pavadinimas kilęs iš oficialaus šventės pavadinimo trumpinio FIDI (Fizikų diena). Monetos reverse vaizduojamas didelis nominalo skaitmuo 1 ir apie jį apsivyniojęs dinozauras, o averse – tų švenčių pradininko V. Mačiulio portretas. Monetą profesionaliai sukomponavo ir nulipdė skulptorė Jolanta Raupelytė-Balkevičienė, o nukalė tuomet jau įsikūrusi Lietuvos monetų kalykla. Pažymėtina, kad tai buvo pirmas šios įmonės gaminys. Apie „fido“ įvedimą į apyvartą paskelbta tuomet labai populiariame laikraštyje „Atgimimas“:

„Ryšium su Fizlende iki šiol naudotų piniginių vienetų nestabilumu ir nepatikimumu bei siekiant įvesti tvarką atsiskaitymuose valstybėje, nustatyti: 1. Nuo 1993 m. balandžio 3 d. 10 val. Fizlendo respublika išveda iš popierinio žvėryno zonos (užuomina į tada Lietuvoje kursavusius talonus, kurių vieną pusę puošė žvėrių ir paukščių piešiniai – *aut.*), įvedant nuosavą piniginių vienetą – fidą“.

Renginio metu lietuviški talonai buvo keičiami į „fidus“ keturiuose Fizikų dienos „Centrinio banko keitimo punktuose“ ir jų kursas svyravo nuo 105 iki 115 talonų už 1 „fidą“. Už jį galėjai nusipirkti skardinę alaus, už 2 „fidus“ – specialiai šventei išleistą FIDI poezijos knygelę. Po ilgų ginčų, nepaisant dalies visuomenės pasipriešinimo, Grūto parkas, eksponuojantis tarybinio gyvenimo ir propagandos relikтус, vis dėlto buvo įkurtas, gyvuoja ir populiarėja. Pelkėtas miškelis tapo turizmo objektu. Jį lanko ir tarybinės tikrovės nepažinęs jaunimas, ir su nostalgija ar ironija prisimenantis savo jaunystės metus senimas, ir smalsūs užsieniečiai, norintys pagaliau išsiaiškinti, kas ten slėpėsi už geležinės uždangos. Išsamiam to gyvenimo vaizdui trūko tik parko pinigų. Tuo pasirūpino S. Kvietka, sukūręs parkui monetas, kaip iš akies trauktas panašias į tarybinį jubiliejinį rublį. 1993 m. atkurtas litas pasirodė nuoseklus tvirto tarpukario lito tradicijų tęsėjas. Vos pasirodęs, jis pažabojo taip žmones gąsdinusią infliaciją, mūsų piliečių kišenių neplėšia pluoštai didelių banknotų ar saujos sunkių monetų. Litas uždirbamas nelengvai,

Interesting money was invented by the organizers of the pop music festival that has been held in Nida for several recent years. In 1994, they issued glass money and called it “caviar”. Pocket-money for musicians was paid using several denominations of glass beads of various sizes and colours packed in linen bags. They could be used to buy food and beverages in a café. According to Dalia Grimalauskaitė, Head of the Numismatics Division of the National Museum of Lithuania, “caviar” was carried on the neck in linen bags made for the purpose. The bags were decorated with the emblem of the festival, a fish, therefore, caviar was chosen as the monetary unit. The units had three denominations: White Caviar with the value of 1 litas (made of white glass, diameter 10–11 millimetres), Red Caviar with the value of 3 litas (made of yellowish brown glass, diameter 15–16 millimetres), and Black Caviar with the value of 5 litas (dark glass, diameter 18–21 millimetres). One thousand pieces of each denomination were produced manually in Kaunas glass factory Aleksotas.

The festival organised by the students of the Physics Faculty of Vilnius University is famous for its beautiful traditions when a giant dragon crawls through the streets of Vilnius seeking for young philologists, which it “feeds on”. After the restoration of independence, the traditions of the event were also enriched with the money of the event called “fidas”, the name of which descended from the official abbreviation of the name of the festival, FIDI (Physicists’ Day). The reverse of the coin depicts a large denomination numeral 1 and a dinosaur twined round it, while the obverse carries the portrait of the initiator of these festivals, Vitas Mačiulis. The coin was professionally composed and modelled by the sculptor Jolanta Raupelytė-Balkevičienė and was minted at the Lithuanian Mint, which was already in operation at the time. It has to be noted that this was the first product of the company. The introduction of “fidas” was announced in the *Atgimimas* weekly, which was very popular at that time: “In connection with the instability and unreliability of the currency unit used up to now in

Fizikų dienos „fidai“ ir jų kaldinimo štampos.
Dail. J. Balkevičienė

“Fidas” coins of the Physicists’ Day and striking die by J. Balkevičienė

todėl išleidžiamas galvojant ir skaičiuojant. Nepaisant ekonominių nepriteklių, žmonės myli litą, juo didžiuojasi ir visiškai užmiršo išvytą rublį. Dabar vėl su neramumu ir viltimi jie laukia euro, bet ir apgailestauja, kad netrukus nebeturės savos nacionalinės valiutos. Tuomet tikriausiai dar labiau jausime būtinybę kaldinti savus pinigus, jei ne tikrus, tai bent suvenyrinius.

Physland and to introduce order in the settlements in the country, it shall be established: (1) As from 3 April 1993, 10 a.m. the Republic of Physland shall be withdrawn from the area of the paper zoo [a hint to talonas then in circulation in Lithuania, one side of which was decorated with drawings of animals and birds] and its own currency unit, “fidas”, shall be introduced”.

During the event, the Lithuanian talonas was exchanged into “fidas” in four “Currency exchange offices of the central bank” of the Physicists’ Day and its exchange rate fluctuated between 105 to 115 talonas for 1 “fidas”. One could buy a can of beer for 1 “fidas” and the FIDI poetry book specially published for the festival for 2 “fidas”.

After prolonged arguments, despite opposition from part of the society, Grūtas Park, which exhibits the relics of the Soviet life and propaganda, was established and has been highly popular. A marshy forest became an object of tourism. It is visited both by the youth who did not experience the Soviet reality, the elderly people remembering their young years with nostalgia and irony, and curious foreigners who wish to find out ultimately what was concealed behind the iron curtain. Only money of the park was still missing for providing a comprehensive image of the life at that time. Saulius Kvietka took care of this by creating coins for the park, which looked exactly like the Soviet anniversary rouble.

The litas reintroduced in 1993 proved to be a consistent continuation of the traditions of the stable interwar litas. As soon as it appeared, it inflation, which was so frightening to the people, went down and the pockets of our citizens are not longer torn by wads of large banknotes or lots of small coins. The litas is not easy to earn, therefore spending it is a matter of consideration. Despite economic shortages, people love litas, are proud of it and have fully forgotten the expelled rouble. At present, they are awaiting the euro with anxiety and hope but they also regret that soon they will lose their national currency. Then we will probably feel an even more urgent need to mint our own money, if not real, then at least souvenir coins.

Kernavės archeologijos dienų suvenyrinė moneta, 2005 m.

Coin of Kernavė archaeology days, 2005